

מדינת ישראל

משרד החינוך

המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית ביסודי

קריאה מהנה!

תלקיט טקסטים

לתרגול שטף קריאה בזיקה להבנת הנקרא

מדריך למורה

תשפ"ג, 2023

פיתוח וכתובת התוכנית

ד"ר לימור קולן, מפמ"ר עברית בקדם-יסודי וביסודי
ד"ר אפרת קוצר, מדריכה ארצית, הפיקוח על הוראה העברית ביסודי, המזכירות הפדגוגית – אגף שפות

עריכה והפקה גרפית: מטח
עריכה לשונית: מאיה בן ארי, עורכת לשון

הקדמה

התלקיט "קריאה מהנה!" נרקם מתוך רעיון ליצור מרחב למידה חווייתי לקידום מיומנויות שטף הקריאה עבור תלמידים החווים פערים ברכישת מיומנויות הקריאה. מחשבה רבה הושקעה בדיוק תהליכי ההתערבות ובהתאמתם לתלמידים שונים תוך התחשבות ורגישות לתפקודים רגשיים וקשבניים המעורבים בקריאה. תוכנית ההוראה מבוססת על הגישה הפסיכודגוגית המתבוננת על הקשרים ההדוקים ועל יחסי הגומלין המתקיימים בין רגש לקריאה, ועל המקום המשמעותי של המורה במרחב המתווך שבין התלמיד לטקסט. תהליכי ההוראה בתלקיט עוצבו כך שיתמכו במסוגלות התלמידים לקרוא ולחוות הצלחה בקריאה, ושיעורו הנעה לקריאה והנאה מקריאה. תהליכי ההוראה והזדמנויות הלמידה מהודקים ומדויקים לקידום היבטים רגשיים אלה, בתוך תהליך התערבותי המקדם את מיומנויות שטף הקריאה ואת התשתיות הלשוניות והקשביות המעורבות בקריאה.

כישורי השפה והאוריינות של התלמידים מתפתחים בהקשרים שונים, אקדמיים, חברתיים, פורמליים, בלתי פורמליים ואחרים. תהליכי ההתערבות המרכזיים מתרחשים במסגרת הלמידה השגרתית בכיתה. תהליכים אלה בכוחם לקדם את הישגי התלמידים בתחומי האוריינות הלשונית, אך הם אינם מספיקים כדי לצמצם פערים עבור תלמידים החווים חולשה משמעותית בתחום השפה (הבנה, הבעה ואוצר מילים) ובתחום האוריינות (קריאה וכתיבה). תלמידים עם פערים, ובמיוחד במיומנויות הקריאה הבסיסיות, זקוקים למרחב למידה מותאם, כזה המציע להם למידה קרובה ומקרבת בקבוצה קטנה.

תהליכי ההוראה והלמידה המיועדים לצמצום פערים המתרחשים בקבוצה הקטנה שונים מתהליכי ההוראה והלמידה המתרחשים במסגרת הכיתה השלמה. להוראה במסגרת הקבוצה הקטנה מספר מאפיינים: איתור התלמידים על בסיס מיפוי והצבת מטרות אישיות; הוראה מפורשת ותיווך הולך ופוחת; תרגול מוגבר; ושילוב שיח רפלקטיבי מטה קוגניטיבי המעורר מודעות, מחויבות והכוונה עצמית בלמידה.

התלקיט "קריאה מהנה!" מציע מהלכי הוראה הדוקים, ולצד זאת מרחב של בחירה תוך הפעלת שיקולי דעת בהתאמה למאפייני התלמידים, לפרופיל הקריאה שלהם ולמטרות הלמידה שהוצבו לצורך קידום מיומנויות הקריאה וצמצום פערים.

אני מבקשת להודות לשותפיי במזכירות הפדגוגית שאפשרו לרעיון להפוך למציאות. במיוחד אני מבקשת להודות לד"ר אפרת קוצר על היצירה המשותפת, על הירתמותה למשימה חשובה זו, על שפע הרעיונות והחשיבה היצירתית שהביאו ליצירת תלקיט זה. על ניהול יעיל של הפרויקט, על החשיבה המעמיקה וההקפדה על הפרטים, על הידע המקצועי שהושקע בתהליך הפיתוח ועל הנתינה והמחויבות לרעיון.

קריאה מהנה!

עשייה ברוכה ורבת משמעות,

ד"ר לימור קולן, מנהלת תחום דעת עברית בקדם-יסודי וביסודי

תוכן עניינים

1. מבוא _____ 1
2. מטרות התוכנית _____ 1
3. עקרונות בבסיס התוכנית _____ 2
4. מה בתלקיט? _____ 4
5. הנחיות למורה ושיקולי דעת _____ 4
6. חומרי הוראה ולמידה על פי סוגות:

בדיחות

קטעי מידע

סיפורים

מבוא

התלקיט "קריאה מהנה!" מציע תוכנית התערבות לקידום מיומנויות הקריאה בדגש על שטף קריאה ובזיקה להפקת משמעות והנאה מהקריאה. תוכנית ההוראה המוצעת בתלקיט מתאימה לתלמידים בכיתות ב-ד שרכשו את הקריאה אך לא ביססו את מיומנויות שטף הקריאה וקריאתם עדיין לא מיומנת ובטוחה. התוכנית מתאימה להוראה בקבוצה קטנה ויכולה להיות מיושמת גם בשיעור פרטני. התוכנית מציעה התערבות הכוללת הוראה מפורשת ותרגול של ידע לשוני לצד תרגול של מיומנויות הקריאה (שטף קריאה והבנת הנקרא).

כדי להניע תהליכים משמעותיים של שיפור במיומנויות הקריאה של התלמידים ובהרחבת התשתיות הלשוניות, הניהוליות והרגשיות לקריאה, חשוב לשמור על מתח למידה מבחינת התדירות ועצימות התרגול. לפיכך, מומלץ להפעיל את תוכנית ההתערבות בקבוצה קטנה של 2-4 תלמידים ובמפגשים תכופים, בתדירות של 3-4 פעמים בשבוע. בהתאם לכך, ההתערבות תהיה קצרת טווח ויעילותה תגבר.

פרופיל הקריאה של תלמידים שיכולים ליהנות מההתערבות המוצעת בתלקיט "קריאה מהנה!":

- תלמידים שקריאתם איטית ומקוטעת;
- תלמידים שקריאתם לא מדויקת;
- תלמידים שקריאתם לא בטוחה ולא מאפשרת קריאה לשם למידה והנאה מקריאה;
- תלמידים שקריאתם לא פרוזודית;
- תלמידים שמתקשים בקריאת הכתיב שאינו מנוקד.

מטרות התוכנית

לתוכנית ההתערבות מספר מטרות:

1. קידום מיומנויות קריאה בסיסיות: דיוק, קצב ופרוזודיה בקריאה (ההנגנה וההבעה בהתאם לתוכן ולתחביר);
2. פיתוח מיומנות של קריאה מנוטרת הבנה: הפקת משמעות במהלך הקריאה ולמידה מן הטקסט.
3. הרחבת הידע הלשוני והגברת המודעות לתופעות שכיחות בשפה, כפי שהטקסטים השונים מזמנים.
4. ליווי ותמיכה במעבר מקריאת הכתיב המנוקד לכתיב שאינו מנוקד.
5. קידום תחושת מסוגלות והנאה מקריאה בקרב קוראים צעירים ולא מיומנים.
6. יצירת מצע חווייתי ומשמעותי לאימון ולתרגול של מיומנויות הקריאה.

עקרונות בבסיס התוכנית

תוכנית ההוראה מבוססת על מספר עקרונות:

1. המפגש עם הטקסטים מתוהלך בהתאם לסוגת הטקסט – תהליכי הקריאה והשיח האורייני מותאמים לסוגת הטקסט, למאפייניה ולמטרת הקריאה. בהתאם לכך, תהליכי הקריאה והשיח האורייני שונים בקריאת טקסטים מידעיים וטקסטים נרטיביים. בקריאת טקסטים מידעיים השיח האורייני יתמקד במפגש בין ידע תוכן קודם ללמידה מתוך הטקסט, בדגש על הרחבת ידע עולם ואוצר מילים; בקריאת טקסטים סיפוריים השיח האורייני יתמקד בחוויה הרגשית והאסתטית לצד הבנה של הסיפור.
2. התאמה התפתחותית רחבה:

- א. מתן אפשרות בחירה והתאמה לתלמידים מתוך טקסטים מסוגות שונות וברמות מורכבות שונות (מבחינת אורך הטקסט, מורכבותו הלשונית והדחיסות הרעיונית).
- ב. מתן אפשרות בחירה של היצג הטקסט והתאמתו לתלמידים. כל טקסט מוצג בשלושה היצגים של כתיב:

- ניקוד מלא
- כתיב מלא בניקוד חלקי (מוגבר)
- כתיב מלא בניקוד מסייע (מופחת)

- אפשר להתאים לכל תלמיד את ההיצג המתאים לו בהתייחס להתפתחות הקריאה. עקרון הבחירה וההתאמה יאפשר לתלמידים שונים הלומדים יחד לקרוא גרסת כתיב המתאימה לכל אחד מהם.
- ג. שימוש במגוון אופנויות למידה לצורך תרגול הקריאה והבנת הנקרא: השמעה של הטקסט (קריאת צל), קריאה חוזרת במגוון שיטות, צורות משחוק שונות, שילוב תמונות וסרטונים בהוראה ובלמידה.
3. תהליכי הטרמה והכנה לקראת הקריאה הכוללים הטרמה של תוכן, אוצר מילים וקריאת מילות מפתח. תהליכי הטרמה באים לתמוך במסוגלות הקריאה הן בהיבטים של שטף קריאה והן בהיבטים רגשיים.
4. קריאה חוזרת של כל טקסט מספר פעמים לצורך שיפור מיומנות שטף הקריאה, תוך שימוש במגוון שיטות (קריאת הד, קריאת צל, קריאה עצמית, קריאה בטנדו, קריאה תיאטרלית, קריאה חוזרת דרך משחק). הקריאה החוזרת תתועד בגרפים ייעודיים המתייחסים הן לזמני הקריאה והן לדיוק הקריאה.
5. איתור הזדמנויות בטקסטים להרחבת ידע לשוני ולחקירה של תופעות לשוניות שונות. החקירה מלווה בהוראה מפורשת, בשיח אורייני מורחב, בשיח מטה לשוני ובתרגול.
6. אימון תפקודים קוגניטיביים-ניהוליים בדגש על תפקודי קשב וזיכרון עבודה: מחקרים מצביעים על התפקיד שממלאים תפקודי הקשב והזיכרון בתהליכי הקריאה, ולכן קיימת התייחסות גם לתפקודי קשב שונים במקביל לאימון הקריאה. התייחסות זו באה לידי ביטוי בדרכים שונות:

- **הדגמה (Modeling)** של קריאה נכונה באמצעות הקראה של הטקסט – הדגמה של הקראה מפחיתה עמימות ועומס קוגניטיבי ובכך מאפשרת לתלמידים לנתב את הקשב ואת זיכרון העבודה להבניית המשמעות במהלך הקריאה. היא גם מסייעת בהתמודדות עם קונפליקטים העולים במהלך הקריאה, למשל במצבים של עמימות אורתוגרפית. הטרמה זו חיונית עבור תלמידים עם קושי ניהולי בבקרת הקשב.
- **הטרמת תוכן ואוצר מילים** – הטרמת תוכן ואוצר מילים מסייעים בהפחתת עמימות ועומס קוגניטיבי בכך שהם מקלים על הצורך בהשלמת פערים בקריאה. הללו מאפשרים לקורא להשקיע את המאמץ הקוגניטיבי בהבניית הרעיונות הגדולים שבטקסט וליצור קשרים לוגיים בין חלקי המשפט ובין משפטים.
- **למידה פעילה** – הפעלת התלמידים מגייסת אותם לא רק מוטיבציונית אלא גם תומכת בהתמדת הקשב לאורך זמן. ניתן ליצור הזדמנויות מגוונות ללמידה פעילה: קריאה קולית, קריאה קולית חוזרת, מדידה עצמית, תיעוד מדדי הקריאה באמצעות גרפים, שילוב משחוק בלמידה ובמיוחד משחוק התרגולים.
- **שילוב משחקים המתרגלים תפקודי קשב** – משחקים רבים מעבר להיות חווייתיים ומעוררים למידה פעילה ומהנה יש להם ערך סגולי מבחינת תרגול מיומנויות הקשב. לדוגמה: "תפזורת", "דאבל", "רביעיות" ו"בינגו", הללו דורשים מהקוראים למקד קשב במילת מטרה ולהתעלם ממסויחים. משחקים אלה מציעים מצע חווייתי מגוון לאימון של תפקודי הקשב הסלקטיבי-מרחבי במקביל לתרגול הקריאה.
- **שילוב משחקים המתרגלים תפקודי זיכרון** – משחקים רבים מאמנים תפקודי זיכרון עבודה וזיכרון לטווח קצר. לדוגמה משחק "זיכרון" ו"רביעיות". במשחק "זיכרון" השחקנים נדרשים לזכור את מיקום הקלפים כמו גם את המילה שמוסתרת בכל קלף. במשחק "רביעיות" הם נדרשים לזכור מי השחקנים האחרים המחזיקים את הקלפים שהם צריכים.
- **שילוב משחקים המתרגלים ויסות עצמי בקריאה** – תהליכי ויסות מורכבים בין הקצב לדיוק נדרשים לצורך קריאה שוטפת ולצורך התרת קונפליקטים בקריאה. משחקים כגון "דאבל" מסייעים במיתון התגובות האימפולסיביות, היות שאם שחקן מגיב מהר אך לא מדויק הקלפים עוברים למשתתף הבא.
- **שילוב משחקים המתרגלים קריאה מנוטרת הבנה** – משחקי מסלול וטריוויה יכולים להחליף תרגולי קריאה חוזרת ודפי עבודה לתרגול מיומנויות קריאה. משחקים אלה דורשים מהקוראים לחזור לטקסט ולמצוא את התשובות. חזרה לטקסט מערבת קריאה חוזרת וקריאה מרפרפת. זוהי דרך נוספת לתרגל קריאה ולהתייחד עם מבנה הטקסט.

במקביל לאימון תפקודי הקשב והזיכרון, ההתנסויות המוצעות בתלקיט מקדמות התנסויות חוזרות בקריאה ותרגול קריאה בדרך חווייתית ומהנה. הללו מעוררים חוויה רגשית חיובית ותחושת מסוגלות.

מה בתלקיט?

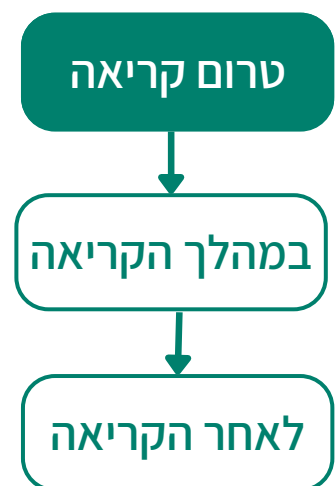
- בתלקיט 20 טקסטים (3 סיפורי פואנטה קצרים מסוג בדיחה; 8 קטעי מידע; 9 סיפורים קצרים).
- כל הטקסטים מופיעים בשלוש גרסאות: כתיב מנוקד, כתיב מלא בניקוד חלקי (מוגבר), כתיב מלא בניקוד מסייע (מופחת). הניקוד "מולבש" על מילים עפ"י שיקולי דעת שונים ובהם: מידת המוכרות, המורכבות והעמימות האורתוגרפית.
- קובץ אודיו עם הקראה קולית של הטקסטים
- חומרי הוראה למורה
- חומרי לימוד לתלמיד

הנחיות למורה ושיקולי דעת

תיהלך ההוראה והפעילויות להתערבות מאורגנות בשלושה שלבים המתייחסים למפגש עם הטקסט: **טרם קריאה** – פעילויות המקדמות הכנה לקראת הקריאה **במהלך הקריאה** – פעילויות המקדמות את קריאת הטקסט באופנים שונים **לאחר הקריאה** – פעילויות המיועדות לפיתוח מיומנויות ובסיסי ידע

טרם הקריאה – הכנה לקראת הקריאה

שלב ההכנה מיועד להיכרות עם עולם התוכן של הטקסט, עם אוצר המילים ומילות המפתח. ההכנה לרוב תיעשה בדרך חווייתית המעוררת עניין, סקרנות וציפייה לקריאת הטקסט. ההתייכרות עם אוצר המילים ומילות המפתח תתמוך בהמשך בקריאה ובהבנה.

חלק מפעילויות ההכנה מיושמות בדרך משחקית, למשל: דפי תפזורת, משחק זיכרון או משחק דאבל, שדרכם יוכלו הקוראים להתייכד עם המילים שיפגשו בטקסט. חלק מהפעילויות מיועדות לזמן שיח אורייני מורחב סביב התוכן. שלב זה מאפשר הצפת ידע עולם והרחבת באמצעות קטעי מידע קצרים ותמונות.

להלן תיאור הפעילויות המוצעות בשלב ההכנה לקראת הקריאה ושיקולי הדעת שהובילו לבחירתן.

שיקולי דעת בבחירת הפעילות	הנחיות להעברת הפעילות	הפעילות
<ul style="list-style-type: none"> המילים בתפזורת לקוחות כולן מן הטקסט. חיפוש המילים ותרגול קריאתן יהוו הכנה לקראת הקריאה העצמית. פעילות זו יוצרת הכנה חווייתית לתוכן, להבנת מילים ולזיהוי מילות מפתח. תרגול התפזורת מאפשר בנוסף גם אימון במיקוד קשב חזותי. הלבשת הניקוד בשיח מתלבט מעוררת את המודעות ואת הידע לסימני הניקוד. 	<ul style="list-style-type: none"> לפני הכניסה לטקסט אפשר להציע לתלמידים לאתר מילים בתפזורת. נבקש מן התלמידים לחזור ולקרוא את המילים שאיתרו. אפשר להזמין את התלמידים להסביר מילים שאיתרו בתפזורת. המילים בתפזורת אינן מנוקדות – אפשר לעורר שיח באשר לאופן קריאתן של המילים ולהלביש את הניקוד בשיח מתלבט יחד עם התלמידים בהתאם לצורך. 	תפזורת
<p>חלק מן הפעילויות מזמנות שיח אורייני מורחב סביב התוכן. שלב זה מאפשר הצפת ידע עולם והרחבתו באמצעות קטעי מידע קצרים, תמונות או סרטונים. המטרות הן:</p> <ul style="list-style-type: none"> להשלים פערי ידע אם קיימים, ולוודא שלקורא ישנו המידע הנחוץ לצורך הבנת הטקסט לעורר עניין וסקרנות לעורר שיח אורייני מורחב להרחיב את אוצר המילים של הקורא 	<ul style="list-style-type: none"> לפני קריאת הטקסט, אפשר לקרוא יחד עם התלמידים את קטע המידע ולהנחות אותם להתבונן בתמונות. לעיתים המידע המטרים מועבר באמצעות סרטון. בשלב הבא, מומלץ לנהל שיח על התכנים שעלו מתוך המידע המטרים. 	<p>הטרמת תוכן: כרטיסי מידע מסוג הידעת?! תמונות סרטונים</p>
<ul style="list-style-type: none"> תלמידים המתקשים בקריאה פעמים רבות לא רכשו תהליכי קריאה אוטומטיים ולכן הם משקיעים מאמץ מוגבר בפענוח ובזיהוי המילים. קריאה מפענחת צורכת משאבים קוגניטיביים רבים ובהם קשב וזיכרון עבודה. במצב כזה פוחתת היכולת להשקיע במקביל לתהליכי הפענוח גם בהקשבה לתוכן ובהבניית המשמעויות. באמצעות המשחק הקורא יכול להתייחד עם מילים בודדות מהטקסט לפני שהוא נפגש בהן בטקסט הרציף ולתרגל זיהוי מהיר של המילים. פעילות זו מקדמת שטף קריאה. 	<ul style="list-style-type: none"> לפני הכניסה לטקסט אפשר להציע לתלמידים משחק דאבל. במשחק 24 קלפים עם ניקוד מסייע. המשחק מיועד לשני משתתפים. כל משתתף מקבל 12 קלפים. התלמידים מניחים יחד קלף וצריכים לזהות מילים המופיעות בשני הכרטיסים. מי שמזהה מכריז "דאבל!" ומקבל את שני הכרטיסים. 	<p>משחק דאבל</p> <p>↓</p>

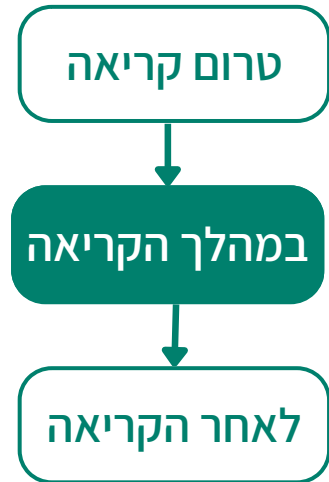
להלן תיאור הפעילויות המוצעות בשלב ההכנה לקראת הקריאה ושיקולי הדעת שהובילו לבחירתן.

שיקולי דעת בבחירת הפעילות	הנחיות להעברת הפעילות	הפעילות
<ul style="list-style-type: none"> פעילות זו טובה גם למיקוד הקשב הסלקטיבי־מרחבי היות שהיא דורשת זיהוי מילה מבין מסיחים. יתרה מכך, היא מאפשרת אימון הוויסות העצמי (היכולת לעכב תגובה). מי שממהר ומכריז "דאבל" בטעות מפסיד את הכרטיסים בסבב, והם עוברים למשתתף השני. המילים במשחק לקוחות מן הסיפור ואליהן נוספו מילים נוספות המשמשות כמסיחים. מילים מסיחות יכולות להיות דומות מבחינה אורתוגרפית ומורפולוגית למילות המטרה 	<ul style="list-style-type: none"> הדאבל כולל מילות מפתח הלקוחות כולן מתוך הטקסט. כדי להחליט אם קיים דאבל או לא על כל משתתף לקרוא את כל המילים בשתי הכרטיסיות כמה שיותר מדויק ומהר. 	משחק דאבל
<ul style="list-style-type: none"> עבור טקסטים עמוסים יחסית במילים במשלב לשוני גבוה, ההכנה לקריאה תיעשה דרך עבודה על הבנת מילה. משחק זיכרון מאפשר היכרות ראשונה עם המילים ומשמעותן דרך התאמת מילים נרדפות או לחלופין דרך התאמה של מילה ופירושה. מעבר לכך, המשחק מאמן את הזיכרון לטווח הקצר היות שהשחקנים נדרשים לזכור את מיקום הקלפים ואת המילה המוסתרת מתחת לכל קלף. המשחק מערב גם תפקודי קשב כדוגמת הקשב המתמשך (שמירה על עוררות קשבית למשך כל המשחק) והקשב הסלקטיבי־מרחבי (היכולת להתמקד בקלף מסוים ולהתעלם ממסיחים). 	<p>לפני הכניסה לטקסט אפשר להציע לתלמידים לשחק משחק זיכרון של מילים ופירושה, הפכים או מילים נרדפות.</p>	משחק זיכרון

במהלך הקריאה

קריאה רהוטה של הטקסט חיונית לצורך הבניית המשמעות. לפיכך, שלב הקריאה מזמן התנסויות חוזרות ומגוונות בקריאה של הטקסט. מומלץ לבצע שלב זה בסדר הבא:

1. האזנה לקריאה קולית של הטקסט (הדגמה)
2. התנסות בקריאה עצמית
3. קריאה שיתופית חווייתית באופנים שונים, בהתאם להעדפות וליכולות של כל תלמיד

להלן תיאור השיטות השונות לתרגול הקריאה של הטקסט הרציף ושיקולי הדעת שהובילו לבחירתן.

הפעילות	הנחיות להעברת הפעילות	שיקולי דעת בבחירת הפעילות
האזנה להקראה קולית: קריאת צל (הקשבה ומעקב)	<ul style="list-style-type: none"> • מומלץ לפתוח בהאזנה לקריאה. התלמידים יאזינו להקראה רהוטה והבעתית ויונחו לעקוב עם המבט ו/או עם האצבע על הטקסט הכתוב. • חשוב לא לוותר על שלב האזנה לטקסט המוקרא. בשלב זה, היות שהתלמידים לא נדרשים לקרוא בעצמם, הם יכולים ליהנות מן ההקראה, להתחבר לתוכן ולהעמיק בו. 	<ul style="list-style-type: none"> • תהליך זה חשוב בעיקר עבור תלמידים החווים את הקריאה כפעילות מתסכלת ולא נעימה. • הכנה זו תתרום לתחושת המסוגלות, למוטיבציה לקריאה ולהצלחת הקריאה. • תלמידים עשויים לחוות הצלחה רבה יותר בקריאת טקסט שהוקרא להם קודם.
קריאה עצמית	<ul style="list-style-type: none"> • לאחר האזנה לטקסט יוזמנו התלמידים להתנסות בקריאה עצמית. בשלב זה מומלץ למדוד את זמן הקריאה ולתעד בגרף מהירות הקריאה. כמו כן, מומלץ להעריך את רמת הדיוק בקריאה ולסמן בגרף הדיוק. תהליך התייעוד ייעשה יחד עם התלמידים בטופס ייעודי המופיע בתלקיט. • אפשר להסתייע במכשירים הסלולריים של התלמידים להקלטה ולמידת הזמן. • אפשר להאזין להקלטה ולנטר יחד את הטעויות. • אפשר לתעד קריאות חוזרות ולהעריך את השיפור בין תרגול לתרגול. 	<ul style="list-style-type: none"> • קריאה רהוטה ושוטפת דורשת אימון חוזר ונשנה. הגרפים של מהירות ודיוק הקריאה מספקים לקוראים בקרה ומשוב על ביצועיהם ומגבירים מוטיבציה להמשיך לקרוא ולשפר ביצועים. • להמשיך לקרוא ולשפר את ביצועי הקריאה: להפחית שגיאות ולהגביר את קצב הקריאה.

להלן תיאור השיטות השונות לתרגול הקריאה של הטקסט הרציף ושיקולי הדעת שהובילו לבחירתן.

הפעילות	הנחיות להעברת הפעילות	שיקולי דעת בבחירת הפעילות
קריאה שיתופית	<p>חשוב להתאים את פורמט הקריאה ליכולותיו ולהעדפותיו של כל תלמיד.</p> <p>להלן הצעות לפעילויות המתרגלות קריאה שיתופית:</p> <ul style="list-style-type: none"> • הקראה בפני מישהו: חבר, קרוב משפחה, מורה... רצוי שהתלמידים יתאמנו על הטקסט עד להשגת רהיטות בקריאה, בטרם יקראו אותו לפני מישהו. הקראה לפני מישהו תלווה במשוב ובחיזוק. • קריאת הד: קריאה חוזרת לקריאה ראשונה של קורא מיומן. התלמיד מקשיב לקורא המיומן, עוקב אחר קריאתו (עם העיניים והאצבע), ולאחר מכן חוזר אחריו כמו הד. חשוב שהמבעים המוקראים יהיו מלאים וארוכים, כדי שההקראה החוזרת אכן תישען על קריאה ולא על זכירה. • קריאה בטנדו (חברים, חלק-חלק): קריאה בטנדו היא מפגש בין שני ילדים בעלי קרבה חברית לקריאה משותפת בזמן שיעור. קריאה מסוג זה יכולה להתנהל באופנים שונים: התלמידים יכולים לחלק ביניהם את הטקסט ולהקריא זה לזה; התלמידים יכולים להגריל ביניהם את חלקי הטקסט ולהקריא זה לזה; התלמידים יכולים להקריא זה לזה בקריאת צל. 	<p>מוצעות כאן הצעות שונות לעידוד קריאה חוזרת שיתופית. חשוב להתאים את הפעילות לגיל התלמידים ולהעדפותיהם:</p> <ul style="list-style-type: none"> • יש ילדים שיעדיפו תרגול עצמי, משום שכך יחוו יותר ביטחון ומוגנות מאשר הקראה בפני דמות חיצונית. • יש ילדים שיעדיפו את החברותה - עצם הקריאה המשותפת עם חברים יכולה לעודד מוטיבציה ולהפוך את משימת הקריאה למהנה וחויייתית. • ילדים שהקריאה מאמצת וקשה יותר עבורם יעדיפו אולי את קריאת ההד. • קריאה שיתופית דורשת תהליכי ויסות הקריאה אל מול העצמית. זוהי דרך טובה לתרגול ויסות בקריאה.

¹ קולן, ל' ולוי שמעון, ש' (2019). תוכנית "קול קורא! לקידום שטף הקריאה בבית הספר היסודי, הוצאת הפיקוח על הוראת העברית, המזכירות הפדגוגית - אגף שפות, משרד החינוך.

טרום קריאה

במהלך הקריאה

לאחר הקריאה

לאחר הקריאה

לאחר הקריאה מוצעות פעילויות שונות לתרגול קריאה, להרחבת ידע לשוני ולהעמקת ההבנה.

להלן מפרט הפעילויות המוצעות בתלקיט לאחר הקריאה ושיקולי הדעת שהובילו לבחירתן.

הפעילות	הנחיות להעברת הפעילות	שיקולי דעת בבחירת הפעילות
חקירת מילים	<p>לאחר הקריאה אפשר להציע לתלמידים פעילות של חקירת מילים. להלן הנחיות גנריות לחקירת מילים:</p> <ul style="list-style-type: none"> יש להסביר ולהדגים לתלמידים את התופעה הלשונית תוך התמקדות במאפיינים של דמיון ושוני בין המילים השונות. לאחר מכן יש לשלוח אותם לאתר מילים נוספות המדגימות את אותה התופעה. לנהל שיח מטא-לשוני בקבוצה לצורך הבנה מעמיקה של התופעה. 	<p>טקסטים שונים מזמנים חקירת מילים המייצגות תופעות לשוניות בשפה. המטרה היא לצאת מתוך הדוגמה המופיעה בטקסט למקרים דומים מחוצה לו. חקירת מילים מזמנת:</p> <ul style="list-style-type: none"> הרחבת הידע הלשוני הגברת המודעות המורפולוגית היכרות עם מבנים לשוניים ותבניות בשפה לשם הרחבת הלקסיקון האורתוגרפי (מאגר המילים הכתובות) של הקורא. ככל שהקורא יכיר יותר מילים, כך קריאתו תהיה יותר מהירה ומדויקת.
קריאה תיאטרלית	<ul style="list-style-type: none"> לאחר הקריאה אפשר להציע לתלמידים להתנסות בקריאה תיאטרלית של הסיפור שקראו. יש להכין את התלמידים לקריאה תיאטרלית שיתופית ולקריאה חוזרת בהחלפת תפקידים. ההכנה כוללת: <ul style="list-style-type: none"> זיהוי הדמויות בסיפור. זיהוי הדיבור הישיר והסימנים הרטוריים של הדיבור הישיר (מירכאות כפולות). 	<p>פעילות של קריאה תיאטרלית מתאימה לתרגול קריאה קולית של טקסט סיפורי. הקריאה התיאטרלית מקדמת כמה מיומנויות בדרך חווייתית:</p> <ul style="list-style-type: none"> תרגול ואימון חלקי הדיבור והתפקידים התחביריים במשפט. תרגול השימוש בסימני פיסוק. תרגול קריאה הבעתית ופרוזודית. ויסות הקריאה

להלן מפרט הפעילויות המוצעות בתלקיט לאחר הקריאה ושיקולי הדעת שהובילו לבחירתן.

הפעילות	הנחיות להעברת הפעילות	שיקולי דעת בבחירת הפעילות
קריאה תיאטרלית	<ul style="list-style-type: none"> • התלמידים יתרגלו את התפקיד שלהם ויקראו קריאה שיתופית. • לאחר מכן יחליפו תפקידים ויקראו שוב. 	<p>ההכנה לקריאה התיאטרלית מזמנת קריאה חוזרת ונשנית באופנים שונים: רפרוף, קריאה מעמיקה, סריקה, חקירה.</p>
משחק מסלול סולמות ונחשים ומשחקי טריוויה	<ul style="list-style-type: none"> • לאחר הקריאה אפשר להציע לתלמידים לשחק משחק מסלול המשלב קריאה בזיקה להבנת הנקרא. • נארגן את התלמידים למשחק בזוגות. חשוב להקפיד על הרכב מצומצם של משתתפים כדי לאפשר לתלמידים ליהנות מריבוי תורות. • נבחר לוח למשחק (לבחירתכם שני לוחות). • נבקש מהתלמידים להניח את הטקסט לפנייהם ולהסתייע בו במענה על השאלות במשחק. • משחקי הטריוויה דומים למשחקי המסלול וכוללים סט של כרטיסים עם שאלות שלא במסגרת משחק מסלול. • גם במשחקי הטריוויה כדאי לבקש מהתלמידים להניח את הטקסט לפנייהם ולהסתייע בו במענה על שאלות הטריוויה. • חשוב לעודד את התלמידים לחזור לטקסט לצורך דליית מידע. • אפשר גם לכוון אותם לווסת את אופן הקריאה בין קריאה מעמיקה לקריאה מרפרפת. 	<ul style="list-style-type: none"> • משחק מסלול – המשחק נועד לתרגול קריאה חוזרת ולמידה מתוך הטקסט. • תרגול קריאה לצורך הבנה באמצעות משחק הופך את אירוע תרגול הקריאה החוזרת לחוויה מהנה ומגביר מוטיבציה לכלל התלמידים ובפרט לתלמידים מתקשים. • החזרה לטקסט לקריאה חוזרת לצורך דליית מידע תומכת בלמידת המושגים והבנת הרעיונות המרכזיים. • תרגול קריאה לצורך הבנה באמצעות משחק הופך את אירוע תרגול הקריאה החוזרת לחוויה מהנה ומגביר מוטיבציה לכלל התלמידים ובפרט לתלמידים מתקשים. • בנוסף, זו הזדמנות לתרגל אסטרטגיות של מענה על שאלות בעקבות קריאת טקסט: קודם נקרא את השאלה ולאחר מכן נחפש את התשובה, ניעזר בשאלה עצמה כדי להשיב תשובה מלאה. • במשחק מסלול התלמידים הופכים ללומדים פעילים – דבר שעוזר מאוד גם לתלמידים עם קשיי קשב המתקשים ללמוד לאורך זמן.

להלן מפרט הפעילויות המוצעות בתלקיט לאחר הקריאה ושיקולי הדעת שהובילו לבחירתן.

הפעילות	הנחיות להעברת הפעילות	שיקולי דעת בבחירת הפעילות
משימת כתיבה	לאחר הקריאה אפשר להציע לתלמידים משימת כתיבה קצרה. כדי לתמוך בתהליכי ההבעה בכתב מומלץ לנהל מעבר מרוכך מהשיח האורייני הדבור לשיח הכתוב ולעודד תהליכי בקרה ותיקון: הנחו את התלמידים להציע תשובה לשאלה. עודדו אותם להרחיב את המבעים הדבורים. לאחר שהתקבלה תשובה מדויקת ומורחבת הציעו לכל תלמיד לכתוב אותה. לאחר הכתיבה עודדו את התלמידים לקרוא את מה שכתבו ולתקן אם הם מזהים אי דיוקים ברמת התוכן, במבנה המשפטים ובלשון הטקסט.	קיים קשר הדוק בין יכולות הקריאה ליכולות הכתיבה. הכתיבה תורמת לשטף הקריאה ומתפתחת בעקבות השיח האורייני המורחב ותרגולי הקריאה. זו הזדמנות לתרגל עם התלמידים כתיבה באופן מדורג ומובנה, בהינתן ה"פיגומים" המתאימים.
השלמת תרשים	לאחר הקריאה אפשר להציע לתלמידים פעילות של השלמת תרשים. בחלק מן התרשימים מופיע כבר מידע חלקי, ובחלק אחר מצורף מחסן היגדים. בהתאם לרמת התלמיד, אפשר להחליט אם להשתמש במחסן או לא.	<ul style="list-style-type: none"> המארגן הגרפי הוא סוג של פיגום בצורת תרשים. התרשים מנחה את התלמידים לזהות את העיקרון הלוגי שבו מאורגנים הרעיונות בטקסט והקשר ביניהם. ארגון הידע בתרשימים תומך בהבנה ובייצוג המנטלי של הטקסט. שימוש במארגנים גרפיים רלבנטי במיוחד לטקסטים בעלי מבנה רטורי המזמן ייצוג ויזואלי באמצעות תרשים, לדוגמה: רצף כרונולוגי, תהליך, בעיה ופתרון. אפשר לעודד את התלמידים ליצור תרשימים גרפיים בעצמם: לחשוב על העיקרון הלוגי שהם רוצים להציג ועל האופן שבו ניתן להציגו. אפשר לאמץ פעילות זו לבניית תרשים למילה וגם לרעיונות גדולים ולמערכות יחסים.
משחק זיכרון לאחר הקריאה ↓	לאחר הקריאה אפשר להציע לתלמידים לשחק משחקי זיכרון המתרגלים קריאה של מילים. צמדי המילים במשחק מקיימים קשר לשוני כלשהו. אפשר לבקש מהתלמידים להסביר את הקשר שמצאו בין המילים.	דרך טובה ומהנה לתרגל ידע לשוני ולהגביר מודעות לשונית היא באמצעות משחקים קלילים, קצרים ומוכרים. משחקי הזיכרון מבוססים על קשר לשוני בין מילים. חשוב להנחות את התלמידים להגדיר את הקשר

להלן מפרט הפעילויות המוצעות בתלקיט לאחר הקריאה ושיקולי הדעת שהובילו לבחירתן.

הפעילות	הנחיות להעברת הפעילות	שיקולי דעת בבחירת הפעילות
משחק זיכרון לאחר הקריאה		שזיהו בין מילים. ההמשגה מגבירה את המודעות ואת הידע הלשוני.
משחק בינגו	לאחר הקריאה אפשר להציע לתלמידים לשחק משחק בינגו. חשוב להנחות את התלמידים לא למהר! ולהקפיד לקרוא את כל המילים בטופס הבינגו שלהם.	<ul style="list-style-type: none"> משחק הבינגו מאפשר תרגול של תופעות לשוניות והגברת המודעות המורפולוגית בדרך חווייתית ומהנה. בנוסף, משחק הבינגו דורש מיקוד קשב חזותי (למצוא מילה מבין מסיחים) וקשב מתמשך (להיות עירני וקשוב לאורך זמן כדי לא לפספס מילים שהוקראו). המשחק מותאם לשני שחקנים ומעלה.
משחק דומינו	לאחר הקריאה אפשר להציע לתלמידים לשחק משחק דומינו. נדגיש את מטרת המשחק ואת הקשר הלשוני שהם נדרשים לחפש. אפשר לבקש מהתלמידים לנמק את ההתאמות שיצרו ולהגדיר את הקשר הלשוני שמצאו.	משחק הדומינו מבוסס על קשר לשוני כלשהו בין המילים. משחק מסוג זה, בייחוד אם הוא מלווה בשיח ובהכוונה להמללה ולהגדרת הקשר הלשוני, מגבירים את המודעות הלשונית ואת הידע הלשוני. משחק זה מתאים במיוחד עבור צמדי מילים כדוגמת צירופי סמיכות.
משחק רביעיות	לאחר הקריאה אפשר להציע לתלמידים לשחק משחק רביעיות. <ul style="list-style-type: none"> משחקי הרביעיות מבוססים על קטגוריות לשוניות. כדאי לעודד את התלמידים לקרוא את המילים ברביעיות שהשיגו. 	<ul style="list-style-type: none"> משחק הרביעיות מאפשר תרגול של תופעות לשוניות כגון משקלים, בניינים ומשפחות מילים באמצעות חזרתיות ובדרך חווייתית. המשחק מאמן תפקודי זכירה היות שהשתתפים צריכים לזכור למי מהשחקנים האחרים ישנה קבוצת המילים שהם מחפשים. בנוסף, המשחק מאמן גם תפקודי קשב כגון קשב מתמשך (נדרשת ערנות במשך המשחק כדי לזהות אילו רביעיות יש לשחקנים האחרים) וקשב סלקטיבי־מרחבי (היות שיש צורך להתמקד כל פעם במילה אחרת מתוך הרביעייה). המשחק מותאם לשני שחקנים ומעלה.

להלן מפרט הפעילויות המוצעות בתלקיט לאחר הקריאה ושיקולי הדעת שהובילו לבחירתן.

שיקולי דעת בבחירת הפעילות	הנחיות להעברת הפעילות	הפעילות
<ul style="list-style-type: none"> פעילות הקלזז מזמנת קריאה חוזרת וקריאה מנוטרת הבנה. פעילות הקלזז מגבירה את המודעות הלשונית. חשוב ללוות פעילות זו בשיח מטא-לשוני ומטא-קוגניטיבי המנטר את שיקולי הדעת של התלמידים בבחירת המילים, לדוגמה: <ol style="list-style-type: none"> 1. מהי המילה החסרה במשפט? אילו מילים ממלאות תפקיד דומה ויכולות להחליף אותה? 2. אפשר להתבונן על ההקשר ולזהות רכיבים במשפט ובתוכן שיכולים לסייע בזיהוי המילה החסרה. 3. ניתוח טעויות הוא גם אמצעי דידקטי יעיל לקידום ידע לשוני ותהליכי בקרה הנחוצים להתפתחות הקריאה. 	<p>לאחר הקריאה אפשר להציע לתלמידים משימת קלזז הקשורה לטקסט שקראו.</p> <ul style="list-style-type: none"> • רצוי לתת לתלמידים להתמודד עם השלמת הקלזז בכוחות עצמם. • אפשר להזמין את התלמידים לשוחח על שיקולי הדעת בבחירת המילים, מה סייע להם לאתר את המילים. רצוי לאפשר למידת עמיתים ושיח מתלבט המשלב טיעון ושכנוע. • אם עולה קושי אפשר לתווך ולכוון, לדוגמה: לכוון אותם למשמעות המשפט ולרמזים תחביריים. • רצוי לעודד את התלמידים לבצע בקרה ולבדוק את עצמם! אם המילים שהשלימו אינן מסתדרות במשפט (למשל התוכן אינו הגיוני, המשפט שהתקבל אינו תקין), יש להחליף אותן במילים אחרות המתאימות יותר. • עם סיום השלמת המילים החסרות אפשר להציע לתלמידים לקרוא את הטקסט ברצף. זוהי פעילות המקדמת תרגול שטף קריאה. 	קלזז